

1 UVOD: KAJ SO KULTURNE ŠTUDIJE?	7
2 NASTANEK BRITANSKIH KULTURNIH ŠTUDIJ	13
Duhovni in zgodovinski kontekst nastanka britanskih kulturnih študij	15
<i>Angleška literarna tradicija 19. in zgodnjega 20. stoletja</i>	15
<i>Socialni kontekst nastanka kulturnih študij</i>	23
Začetniki kulturnih študij.....	24
<i>Richard Hoggart (1918)</i>	25
<i>Raymond Williams (1921–1988)</i>	28
<i>Marksizem</i>	34
<i>E. P. Thompson (1924–1992)</i>	54
<i>Pomen začetnikov kulturnih študij</i>	55
3 SEDEMDESETA LETA	59
Strukturalizem	61
<i>Strukturalno jezikoslovje Ferdinanda de Saussura</i>	62
<i>Strukturalizem v znanostih o človeku</i>	66
<i>James Bond kot struktura</i>	68
<i>Semiologija</i>	72
<i>Roland Barthes (1915–1980)</i>	72
Strukturalizem v kulturnih študijah: vpliv semiologije	81
<i>Zakodiranje in odkodiranje televizijskega diskurza</i>	83
<i>Televizijski teksti pod lupo</i>	87
<i>Mladinske subkulture</i>	90
4 KULTURNI POPULIZEM	101
Madonna kot nehegemonski tekst.....	106
Kritike kulturnega populizma.....	111
5 SODOBNE KULTURNE ŠTUDIJE: KOMPLEKSNI UČINKI POPULARNE KULTURE	115
Krogotok kulture.....	119
Artikulacija.....	123
Poststrukturalizem	128
<i>Michel Foucault</i>	129
<i>Jacques Derrida</i>	139
Identitete.....	146
Reprezentacija.....	180

6 METODE KULTURNIH ŠTUDIJ	201
7 KRITIKA »BRITANSKOSTI« KULTURNIH ŠTUDIJ IN NJIHOVA INTERNACIONALIZACIJA	209
»Britanskost« na udaru	212
Internacionalizacija kulturnih študij	214
8 ZAKLJUČEK	223
LITERATURA	227

1

Uvod:
**KAJ SO
KULTURNE
ŠTUDIJE?**

Nikogar ne bi smelo presenetiti, če rečemo, da je pojem *kultura* eden najbolj izmuzljivih konceptov v celotni zgodovini družboslovne misli: vsaj od Aristotela naprej različni misleci ponujajo različne interpretacije tega fenomena, pri čemer se zdi, da strinjanju o njegovi vsebini danes nismo bistveno bliže, kot so bili misleci pred tisočletji. Poleg tega se je razpravljanje o kulturi razmahnilo tudi v skladu z razraščanjem vedno novih disciplin in poddisciplin v znanosti, kar pomeni, da danes nimamo opravka zgolj z različnimi avtorji in njihovimi raznovrstnimi razmišljanji o kulturi, temveč tudi z različnimi znanstvenimi disciplinami (umetnostna teorija, filozofija, sociologija, antropologija, psihologija, biologija itd.), od katerih vsaka generira razpravo o kulturi v lastnem delovnem okolju, s posledično množico povsem lastnih poudarkov in ugotovitev.

V tem kontekstu bi se morda lahko zdelo, da se *kulturne študije* ukvarjajo s takšnimi različnimi spoprijemi s fenomenom kulture. Vendar to ne drži: kulturne študije predstavljajo zelo poseben tip razumevanja in analize kulture, ki zgodovinsko in institucionalno izhaja iz birminghamskega *Centra za sodobne kulturne študije* (Centre for Contemporary Cultural Studies oziroma s kratico CCCS), od koder se je pozneje v razmeroma kratkem času razmahnil tako rekoč po vsem svetu.

(Michelangelo:
David (1501-04))

Kulturne študije moramo torej razumeti kot *zgolj eno od mnogih* raziskovalnih in analitičnih tradicij, ki se tako in drugače ukvarjajo s kulturo, saj imajo svojo lastno zgodovino, avtorje, teoretske predpostavke, epistemološka načela in podobno., ki se v mnogočem razlikujejo od drugih spoprijemov s fenomenom kulture. Najpomembnejše značilnosti kulturnih študij bomo podrobneje spoznali v nadaljevanju, za začetek pa si zgolj na hitro oglejmo nekaj ključnih posebnosti kulturnih študij, po katerih se te ločijo od drugih razmišljanj o kulturi.

1. Temeljna značilnost kulturnih študij je, da izhajajo iz podmene o nujnosti spoznavne *odprtosti*. Morda je sicer nekoliko paradoksalno, toda kulturne študije se od drugih pristopov k analizi kulture razlikujejo ravno po tem, da izdatno uporabljajo prav te druge disciplinarnar in teoretske usmeritve. Takšna *interdisciplinarna* ali celo *transdisciplinarna* odprtost, ki povezuje teoretske nastavke in spoznanja različnih, včasih celo vzajemno izključujočih se avtorjev, šol in disciplin, strani seveda ne pomeni popolne poljubnosti ali naključnosti: kot bomo videli v nadaljevanju, so se kulturne študije razvijale predvsem z ustvarjalno kombinacijo spoznanj angleške literarne teorije, antropologije, novega marksizma in postmarksizma, strukturalizma, semiologije in poststrukturalizma. Poleg tega so se kulturne študije v procesu svoje (nedavne) širitve in popularizacije tudi vsaj nekoliko standardizirale, tako da sedaj, kljub vsej odprtosti, tudi same delujejo kot uveljavljena in vedno bolj profilirana disciplina.
2. Naslednja pomembna značilnost kulturnih študij je, da omenjena interdisciplinarna odprtost ni namenjena abstraktnemu akademskemu razmišljanju o kulturi nasploh, temveč predvsem (a ne izključno!) zelo konkretnemu preučevanju enega segmenta tega širokega pojma, namreč *sodobne popularne kulture*. Po prepričanju kulturologov je namreč popularna kultura (svet mode, reklam, popularne glasbe, filma, videospotov, interneta, urbanih identitet, množičnih medijev, športa itd.) eden od tistih segmentov sodobne resničnosti, ki najbolj intenzivno vplivajo na naša življenja, kar seveda pomeni, da zasluži vso ustrezno pozornost. Ker pa popularna kultura ne nastaja v vakuumu, kulturne študije značilne popularnokulturne pojave umeščajo v širše ekonomske, politične in druge družbene kontekste.
3. In slednjič, zanimanje, ki ga kulturologi kažejo za popularno kulturo, ni odmaknjeno, celo neživljenjsko akademsko zanimanje, ki hladno in distancirano išče določene resnice, vzročno-posledične odnose in strukturne zakonitosti različnih fenomenov popularne kulture, temveč je, nasprotno, zelo živo in angažirano preučevanje sodobne kulture z izrecnim *politično zainteresiranim* namenom *prepoznati pomen popularne kulture pri ohranjanju oziroma odpravljanju različnih družbenih nepravilnosti*. Preprosta predpostavka v ozadju takšne raziskovalne orientacije je, da svet, v katerem živimo,

zaznamujejo številni problemi, neena-kosti, izkoriščevalski odnosi, diskrimi-nacijske prakse, izključevanja, nestrp-nosti in podobno, in velika večina raziskovalcev s področja kulturnih študij se počuti zavezanih k temu, da te probleme obravnava kar se da aktivno in *kritično*, s tem pa v idealnem smi-slu pomaga različnim marginalizira-nim družbenim skupinam pri njihovi *emancipaciji*.¹ To je v resnici morda najpomembnejša posebnost kulturnih študij, saj nobena znanstvena disci-plina doslej še ni zavzela tako eksplici-tno kritične, levičarske politične drže do predmeta svojega preučevanja (pri-merjaj: Zylinska, 2006: 79), saj se v glavnem se poskušajo držati načel akademske distance, ki naj bi vodila k bolj objektivnemu znanju. Raziskovalci s področja kulturnih študij nasprotno menijo, da zna-nje zaradi znanja samega nima velike vrednosti, poleg tega pa se tako ali tako kaže vprašanje, koliko je objektivno znanstveno spoznanje sploh mogoče. V tem smislu poskušajo identificirati predvsem raz-lične politične razsežnosti popularne kulture ter nanje opozarjati na način, ki bi odprl možnosti za oblikovanje bolj emancipiranih praks vsakdanjega življenja za vse nas (primerjaj: Hall in Birchall, 2006: 2). Takšno razumevanje kulture kot političnega fenomena seveda ne izključuje analize kulture kot estetskega fenomena, je pa prav gotovo širše, saj poskuša prepoznati kompleksna družbena razmerja, ki vpli-vajo na estetske in druge profile kulturnih proizvodov, ter pokazati na njihove politične implikacije. Kulturologi se pri tem vsekakor zelo jasno in zavestno postavljajo na stran družbenih skupin, ki so v družbi tako ali drugače odrinjene, marginalizirane ali podrejene.

Poudariti pa je treba, da so kulturne študije znotraj teh splošnih okvi-rov izrazito pisano podjetje. Kljub določenim izhodiščem, o kate-rih obstaja razmeroma konsistentno strinjanje, na primer omenjeno o tem, da kultura ni nevtralno polje vzvišene estetike nad družbo, saj je v številnih pogledih vpeta v razmerja moči v danih zgodovinskih okoliščinah, so se znotraj te raziskovalne paradigme v času njene rela-tivno kratke (vsaj v primerjavi z drugimi uveljavljenimi znanstvenimi disciplinami) zgodovine pojavile zelo različne opredelitve različnih

¹ Se pravi osvoboditvi izpod takšnih ali drugačnih spon prisile, podrejenosti, izključ-nosti ipd. Termin emancipacijsko se v tej povezavi v kulturnih študijah uporablja za označitev različnih idej, praks, estetik ali kulturnih izrazov, ki vodijo (ali vsaj posku-šajo voditi) k tovrstni osvoboditvi marginaliziranih družbenih skupin.

segmentov sodobne kulture, nenazadnje samega koncepta kulture kot takega. Ta pluralizem analitičnih in raziskovalnih izhodišč v kulturnih študijah je seveda zaželen – zgolj dinamizem trkov različnih pogledov, interpretacij, idej in konceptov lahko teorijo napravi za dovolj odzivno nasproti realnosti, ki se je želi dotakniti, jo razumeti –, toda po drugi strani je hkrati lahko tudi roblem: kako kulturne študije, ki so torej tako rekoč po definiciji izredno pisano raziskovalno polje z mehкими robovi nasproti drugim disciplinam, nazorno predstaviti nekemu, ki na tem področju ni domač? Možnosti, kako se takšnega zahtevnega pedagoškega projekta lotiti, so seveda različne, mi se ga bomo lotili na neke vrste zgodovinsko-pregleden način. To namreč ne omogoča zgolj postopnega predstavljanja različnih teoretskih in raziskovalnih premikov, ki zaznamujejo kulturne študije, temveč tudi njihovo predstavljanje v aktualnih časovnih, teoretskih, nenazadnje pa tudi družbenih kontekstih. Vsaj načelno bi tak pristop moral prispevati k jasnosti in preglednosti ekspozicije argumentov, v nekem idealnem smislu pa bi stvari tako morale biti tudi bolj razumljive, če že ne celo – si lahko kaj takega drznemo zapisati v učbeniku, tako rekoč definiciji prisile in dolgočasnosti? – zanimive. Kakorkoli, v nadaljevanju sledi v zgodovinski kontekst postavljen pregled zgodovine kulturnih študij, zgodba, ki se na začetku vrti predvsem okoli omenjenega birminghamskega Centra za preučevanje sodobne kulture, kasneje pa se zelo razširi, pri čemer pozornost seveda ne bo toliko namenjena Centru in drugim podobnim institucionalnim okvirom samim, temveč predvsem *idejam*, ki so pri mišljenju vendarle bistvene.

VPRAŠANJE:

1. Povzemite ključne posebnosti kulturnih študij, po katerih se te ločijo od drugih razmišljanj o kulturi.